GELIJKHEID EN VERSCHIL VAN VOORVOEGSELS IN INDONESISCHE TALEN.

DOOR

R. A. KERN.

In de Indonesische talen zijn vele namen van planten met een voorvoegsel samengesteld, als hoedanig een consonant met *a*-vocaal of, om een aan de Javaansche spraakkunst ontleenden term die het verschijnsel beter kenschetst te gebruiken, *aksara lĕgĕna*: *ka-*, *pa-*, *la-*, enz. In een kleine minderheid van gevallen is de *aksara* drager van een andere vocaal: *i* (*e*) of *oe* (*o*).

Het plantkundig woordenboek van de Clercq ¹⁾ bevat een zeer groot aantal namen van planten, die in Nederlandsch-Indië inheemsch of inheemsch geworden zijn. Eerst wordt de Latijnsche naam gegeven en dan volgen een aantal namen in Indonesische talen. Men weet dus dat deze bijeen behooren wat vergelijking en identificatie vergemakkelijkt.

Namen van dieren, ook wel van andere zaken, o.a. gebruiksvoorwerpen, zijn op dezelfde wijze van een *aksara lĕgĕna* als aanwijzer voorzien. Er ontbreekt echter een dierkundig woordenboek als de Clercq voor de planten vervaardigde. Bij deze namen staan dus alleen de woordenboeken ter beschikking die wel eens den wetenschappelijken naam geven, maar doorgaans niet. De omschrijvingen die gegeven worden — uit den aard der zaak zijn meestal geen vertalingen te geven — zijn voor vergelijking en identificatie onvoldoende. Vandaar dat ik mij in de volgende bladzijden tot de planten beperkt heb.

De Clercq's woordenboek behandelt alleen de planten van Nederlandsch-Indië. Het noodzakelijke complement zou een gelijk boek voor de Filippijnen moeten zijn, maar dit bestaat, zoover mij bekend, niet. Hier moet men zich dus met de woordenboeken behelpen met alle onzekerheden daaraan verbonden. Wanneer dus in onderstaande woordenlijst slechts weinig namen in Filippijnsche talen opgenomen zijn, wijte men dit aan genoemde omstandigheid. Er mag niet uit besloten worden dat het verschijnsel der aanwijzers in de Filippijnsche talen minder frequent zou zijn, dit is geenszins het geval. Voor

¹⁾ *F. S. A. de Clercq*, Nieuw plantkundig woordenboek van Nederlandsch-Indië. — Amsterdam 1909.

het Tagalog heb ik mijn wetenschap geput uit het woordenboek van de Noceda en enkele andere gegevens, voor het Bisaya uit het woordenboek van de la Encarnacion ¹⁾).

Wat het gebied van Nederlandsch-Indië betreft, ruimt de Clercq een ruime plaats in aan namen in Bataviaasch Maleisch, het Maleisch van Menado, het Maleisch der Molukken e.d. Ik heb deze namen buiten beschouwing gelaten omdat men hier met uit verschillende talen getrokken mengelmoezen te doen heeft, vaak nog verbasterd en verhaspeld. 't Zelfde geldt van andere namen uit den Grooten Oost, men twijfelt telkens met welke taal men te doen heeft en of zij door vreemden mond is overgebracht. Het bezwaar ten aanzien van de talen der Filippijnen waarvan ik zooeven repte, wordt eenigermate hierdoor ondervangen dat wij omtrent plantennamen uit de Minahasa, waar sub-Filippijnsche talen gesproken worden zeer goed zijn ingelicht door het uitvoerige werk van Koorders over de flora van dat gebied ²⁾), waarvan ook de Clercq voor zijn woordenboek profijt heeft getrokken, nog vermeerderd met gegevens uit het Tontemboan'sch woordenboek van Schwarz. Koorders onderscheidt de inheemsche talen in: Tontemboan, Tomboeloe, Toelooer, Tonsea, Ratahan en Bentenan'sch, Tonsawang'sch, Bantik'sch. De Adriani's hebben in de „Hoofdstukken uit de spraakkunst van het Tontemboan'sch" ('s-Gravenhage 1908) deze talen als volgt gegroepeerd: Bantik'sch en Bentenan'sch behooren bij de Sangir-Talaut-groep, zijn dus Filippijnsch. Tot het Tomboeloe'sch behooren Tonsea en Tondano, tot het Tontemboan'sch het Tonsawang'sch. Het Tondano'sch is wat door Koorders Toelooer wordt genoemd. Het Tomohon'sch (Tom.) behoort ook tot het Tomboeloe'sch. In de woordenlijst heb ik de namen opgegeven als door de Clercq vermeld, soms, waar dat mogelijk was, naar het Wb. verbeterd. Toelooer (Tl.) en Tonsea (Ts.) worden dus onder Tomboeloe'sch, Tonsawang (Tsw.) wordt onder Tontemboan'sch genoemd. Voor deze laatste taal geeft de Clercq den naam Tompakëwa. Schwarz heeft echter aangetoond dat dit een spotnaam is en de juiste naam Tontemboan ³⁾), welke dus in

¹⁾ *J. de Noceda y el P. Pedro de Sanlucar*, Vocabulario de la lengua Tagalog. — Manila, Reimpreso, 1860.

P. J. F. de la Encarnacion, Diccionario Bisaya-Español, 3de druk. — Manila 1885.

²⁾ *S. H. Koorders*, Verslag eener botanische dienstreis door de Minahasa (Mededeelingen van 's Lands Plantentuin XIX). — Batavia 1898.

³⁾ *J. A. F. Schwarz*, De benamingen Tontemboan en Tompakëwa, in: Tijdschrift Batav. Gen. XLVI, 108 v.v.

de woordenlijst gebruikt wordt. Het Ponosakan'sch waarvan de Clercq enkele voorbeelden geeft, voegen de Adriani's bij het Bolaang-Mongondow'sch.

Thans moge eerst de vergelijkende woordenlijst een plaats vinden, zij zal gevolgd worden door de aantekeningen waartoe zij aanleiding geeft. Om haar niet te onhandzaam te maken is zij in tweeën gedeeld: A Namen in eenige westelijke talen, B Namen in sub-Filippijnsche en Filippijnsche talen. De volgnummers van beide lijsten correspondeeren. In de tweede kolom is het volgnummer van de Clercq opgenomen, de Latijnsche namen zijn achterwege gelaten, zij zijn aan de hand der volgnummers in het woordenboek gemakkelijk te vinden. In de Woordenlijst toch is het er om te doen een overzicht van de in Indonesische talen gebruikelijke aanwijzers te geven. Een ruim aantal voorbeelden was hiertoe voldoende. Wie meer wenscht raadplege de Clercq's woordenboek zelf.

De vocaal *a* is, ook waar zij in de uitspraak tot *ě* wordt verdoft, zooals in de derde lettergreep van achteren in Javaansch en Maleisch, *a* geschreven. In het Karo-Bataksch is de uitspraak soms *a*, soms *ě*, maar niet onverschillig, dat is in het oog gehouden.

De aksara *ha-* is in de talen die de *h* niet uitspreken *a-* geschreven. Verder neme men in aanmerking dat Toba- en Mandailing-Bataksch *ha-* = *ka-* in verwante talen. — Het Boegineesch laat de *k* aan het begin van een woord vaak vallen: *uli'* = *kulit* — huid, bast, vel. Doch is *ka-* prefix dan wordt de *k* bewaard, men vindt dus *kalao-lao* — in onderscheidene richtingen, op goed geluk gaan, gw. *lao* — gaan; *kalëttu'* < **makalëttu'* — het einde bereiken, gw. *lëttu'* — aankomen; *kainrëngëng* — in schulden zitten, van *inrëng*, gw. van leenen. De *k* van den aanwijzer *ka-* kan wel afvallen: *atapang* = elders *katapang*, de aanwijzer wordt dus niet als voorvoegsel gevoeld maar als deel van het woord beschouwd.

Enkele aanvullingen of verbeteringen van namen die bij de Clercq voorkomen, zijn aan de bekende woordenboeken (wb.) ontleend; v. E. bij Balisch beteekent: R. van Eck, Eerste proeve van een Balineesch-Hollandsch woordenboek. — Utrecht 1876. — E. onder Bataksch is: H. J. Eggink, Angkola- en Mandailing — Bataksch-Nederlandsch Woordenboek, Verh. Batav. Gen. LXXII 5, Bandoeng 1936; Karo J. is: M. Joustra, Karo-Bataksch Woordenboek. — Leiden 1907. Met Hd. bij Dajaksch is het woordenboek van Hardeland bedoeld.

A

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
1	3027	(katjapi)	katjapi			
2	3262	měňjan	měňjan	měňjan	kaměňjan	koemajan kamijan koemojan koemajen
3	2358	kamoening koemoening	kamoening	kamoning kamoening	kamoening	kamoeniěng
4	135	kamiri miri		kameri		
5	1664	kaděle gaděle děle	kaděle	kaděle	kadělai	
6	3313	katapang	katapang	katapang	katapang	katapeěng
7	1961	katimaha katimanga timaha timanga		katimaā katimaān	katimahar	
8	3188	kapidada pidada padada kadada	pidada	pidada	padada	pidada
9	1604	katjapiring tjapiring patjiring	katjapiring	djampiring	katjapiring	
10	3282	kambirit gambirit tjambirit tjampirit djambirit				
11	1079	karandji koerandji parandji	karandji parandji randji	kawandji koewandji	karandji	koeandji koerandji
12	1042	katjoeboeng	koetjoeboeng	katjoeboeng	katjoeboeng	katjoeboeāng
13	885	katoembar	katoentjar	katoembah toentjar	katoembar	
14	2175	kaweni koeweni	kaweni	koeweni kaweni v. E.		koweni

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
kasapi	katjapi Hd.			Jav. <i>katjapi</i> (Wb s.v.) zou een andere boom zijn.
hamindjon hamojan koemēnēn (Karo)		kamanjang kaminjang kamēnnjang	kamanjang kaminjang	Zie B.
kamoening	kamoening		kamoening	Zie B.
hambiri gambiri kēmbiri Karo		amperi	sapiri	Mad. <i>kamere, komere</i> . Zie B.
		kadalle	kadalle	
hatapang		atapang	katapang	Mad. <i>mangar</i> . Zie B.
hoerandji	karandji Hd			
			katjoeboeng	
katoembar	katoembar	katoembara'	katoembara'	Mad. <i>kabine, bine, beni, kaeni, kaine</i> . Zie B.

A

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
15	3067	kasambi koesambi	kosambi	koesambi kasambi sambi	koesambi	
16	1296	kalajoe kilajoe katilajoe	lalajoe	kalajoe	kalajoe	kalajau
17	830	karambil katjambil			kalambir	karambië
18	602	kanari	kanari		kanari	
19	1907	kalamëta kalamënta	kalamëta lambëta lamëta			
20	1347	kalesëm		kalihasëm		
21	152			kalijombo lajombo		
22	2787	kambodja sambodja	kambodja sambodja	samodja	kambodja	
23	829	kanigara		kanigara tjanigara		
24	246	kanowa kaloewa manoewa manowa malowa	manowa			
25	665	kapaja			kapaja	popaja
26	395	kapoendoeng poendoeng	kapoendoeng	kapoendoeng		kapoendoeang
27	1469	karoja koerja		karoja		
28	824	katëlëng tëlëng mantëlëng	tëlëng	tëlëng	tëlang	
29	1227	katilampa talilampah	katoelampa	katoelampa		
30	2937	baḍali kaḍali ḍali	paḍali			

A

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
31	3467	katilëng koetilëng				
32	2684	kamalaka malaka	malaka	kalimaka kamalaka	malaka	
33	934	katimoen timoen		katimoen antimoen	katimoen antimoen mantimoen	antimoen
34	1146	kalalar palalar	polahlar			
35	11	kalampis	kolampis			
36	1706	kalinoe	hareno			
37	122	kalantara salantara				
38	2822		kadaka	wandaka		
39	2096	kamadeh kamadehan kamadihan kamadoehan kamladehan	mangandeuh			
40	3043	walikambing kalakambing lakambing lekambing clakambing	walikambing kalikambing			
41	2222			kadoekdoek loeroeloeroek	sakadoedoek sandoedoek kadoeroek	sikadoedoeä
42	784				mandikai	kamandiki
43	3374	kalabët	koelabët			
44	2477	kamangi koemangi			kamangi	
45	2004					
46	3374				hoelbah	
47	937		koedërang		kadërang	koedarang kaderang

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
balaka balangka E. malaka E.		malaka		
atsimoen antjimoen E.	hantimoen tantimoen	antimu		
sandoedoek				Lamp. <i>dadoeroek</i> , Koetai <i>sandoeroe</i> (l. sandoerock?).
hamandike hamadihe E.		mandike	mandike	
kamange		tjamangi	tjamani	Mad. <i>komange</i> . — Bij Bat. <i>kamange</i> dialect niet vermeld.
hatirangga hatoerangga			karoentigi	Zie B.
olba		alëbba pakoedara	alaba	

A

Door- loopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
48	846	gambili	koemēli		kambili gombili (Bandjar)	kamili
49	3154				tampinis	kapini pindis
50	2575	poetjoeng	patjoeng pitjoeng potjoeng			kapentjoeāng kapetjong
51	2719		tjambaj			tjambai
52	1818	kroembang		kaoembang koembang	kalambahang kambahang	koembang
53	580			poenaga	panaga banaga kajoe naga	poenaga
54	1799	waroe	waroe	waroe	baroe	
55	784					kalambodja karambodja
56	2978				karamoenting kamoenting	karamoen- tiēng
57	3012	galagah		galagah	galagah	galagah kalagah
58	2487	gandiwoeng	handiwoeng liwoeng		aniboeng niboeng njiboeng	
59	1217	ganitri djanitri djinitri	ganitri djanitri	ganitri	gandatēri ganditēri ganitri	
60	489	gandarija	gandarija		gandarijah	gandarijah
61	1948	gandaroesa	gandaroesa handaroesa	dahoesa doesa	gandaroesa	
62	1740	gandasoeli	gandasoli	mandasoeli manasoeli mandasoeling	gandasoeli	
63	679				galinggang	goelinggang

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
hombili	gambili			Zie B.
hapinis				
hapesong lampesong				
hasambe	sambai			Zie B.
oembahang				
	kanaga panaga			
karamodja				Soemba <i>kabaroe</i> . — Zie B.
karamonting narimonting	karamoen- ting Hd.		baramoente' moente'	Lamp. <i>karamoedja</i> , <i>ramoedja</i> , <i>lamoedja</i> . — Bat. karamodja, dialect niet opgegeven.
galaga				Mad. <i>ghalaghas</i> .
iboeng E. niboeng E.	handibong handiwong pandoong			Zie B.
	baranija			
				Zie B.
galinggang	galinggang Hd. talinggang Hd.	galingkang		

A

Door-loopend nummer.	Volgnummer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menangkabausch.
64	2751				kijambang pajambang (W.k.Borneo)	
65	1951	kěntjoer	tjikoer	tjěkoeh	tjěkoer	tjakoeë
66	2295	tjampaka tjapaka	tjampaka	tjampaka	tjampaka	tjampaga
67	918	tjaraken	malakian		djamakijan tjama(ng)-kijan tjarakin	simalakijan tjomalakijan
68	3301	kamalagi		tjalagi	mantjalaki	tjoemalagi
69	353	tjampědak tjapědak	tjampědak		tjampědak tjapědak tambědak tiwadak (Bandjar)	tjoebadak
70	1573	dawan			tjandawan	tjindawan tindawan
71	2939				karoeboet tjaroebot	karoeboeik
72	1016				djarěrang	djanang djarnang v. d. Toorn
73	1277	djalamoen	lamoen	lamoen		djari amboen djari amoen
74	2226			djampinis gampinis		
75	1555 1987	latěng		latěng	djalatang	djilatang
76	1835	gorang	djangkorang			
77	3556	djae	djahe	djae djahja lahja	alija	

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
adjambang				
soetsjoer (Dairi) tjejeor (Dairi) asijor (Toba)	sekor	tjěkku'	tjakkuru'	Zie B.
oempago		tjapaga	tjampaga	Zie B.
		tjěmpala- gijang	tjampala- gijang	
		tjěmpa	tjamba	
bodak bebodak	toewada	tjampědda'	tjampa'da	Mad. <i>tjomědak</i> . Midden Sun. <i>tamědak</i> .
ndowan an awan Karo andohan E.				Bat. <i>tindowan</i> , dialect niet opgegeven. Lamp. <i>karoboek</i> .
lorrang	djirěrang djěřěrang djarenang Hd.	djarěnnang	djaranang	
tong		lallatang	la'latang	Lamp. <i>djalatong</i> . — Zie B.
	lai		laija	Lamp. <i>djahi</i> , <i>djahik</i> , <i>lahija</i> . Saleyer <i>ladja</i> . — Zie B.

A

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
78	3513				djantahan djintahan djitahan djitah	gitan langgitan
79	1887	djajanti djanti gijanti		djajanti gajanti kadjanti	djanti	
80	2319	tăgĕrat săgĕrat kădĕrat				
81	683	ambalo tambalo trambalo				
	1184				balau ambalau mambalau	ambalau
82	2860	tanggoeloen tinggoeloen tranggoeloen goeloen	tanggoeloen	tranggoeloen		
83	220	tanalajoe tinalajoe toenalajoe				
84	1823				tangkawang takawang angkawang kawang	singkawang
85	2723	koemoekoes		koemoekoes tamboekoes tamoekoes	kamoekoes	
86	532					
87			toerijang			
88	3313					
89	630		sĕbe		tasĕbih sĕbeh	
90	3166		takokak	takokak tjoengkokak toeengkokak		
91	413		tamijang		tamijang	tamijang

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
djotan gitan E.				
	kakawang			Mad. 1190 <i>ambalo, kambalo.</i>
			pamukusu'	Mad. <i>kamokos.</i>
toerijang Karo J.		soerijang		Zie B.
				Lamp. <i>tarijang, toerijang.</i> — Zie B.
hosbe hasobe E. tasobe E.		tasëbbe	tasa'be	Zie B.
hamijang				Bim. <i>hamija.</i>

A

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
92	1414				taboeta	
93	1396				balijan boelin (West Borneo) oelin (Zuid- Oost Borneo) onglin tabalijan (W. Borneo) talijan (Koetai)	
94	2597				mambatoe marbatoe tambatoe	
95	3153					
96	1755			kalikih, ikik kaikik, kikik		
97	1477					
98	138 141			djasoe(n) kasoena		dasoen
99	22	daringo	djaringao	djahangoe djangoe	djarijango, rangau, djaringau rijangau djarangau	djarangau djarijangau
100	3029				daroe-daroe dardaroe mandaroe	
101	2616	draboet praboet raboet		praboet		
102		dami damen	djarami		djarami	djarami
103		boeng ěboeng	iwoeng	rěboeng	rěboeng	raboeang
104	1816	dalisěm dalingsěm kalingsěm				
105	2336	pare	parija	pahja, paja, parija	parija	parija

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
	taboeta Hd. talijoen tabalijën taloejoen tawoedijën	samboeta	samboeta	
		doewadjëng boewadjëng lowadjëng		Zie B. Zie B.
lasoena		lasoena	lasoena	Lamp. <i>lasoen</i> . — Zie B.
djarango		arejango	karejango	Mad. <i>djharango</i> . — Zie B.
		darame	rarame	Zie B.
taboeng		rëbboeng		Sas. <i>rëmbaong</i> . — Zie B.
		parija	parija	Mad. <i>parija</i> , <i>paṭare</i> ; Lamp. <i>aṭaliṭa</i> .

A

Door- loopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
106	2911				ampëning mampëning pampaning (Z.O. Born.) pëning-pëning	mampining paniëng- paniëng
107	539	pandjalin		pandjalin panjalin	pandjalin Pal.	
108	2295	patjari lotjari				
109	2034					
110	1781	panggang	panggang	papanggang		
111	827	papasan	papasan	paspasan		
112	568					
113	2131	parengpeng marengpeng				
114	710					
115	2626		pasra kasra			
116	2106				patola katola	pitoela
117	720				padjatei (W.-Born.)	
118	2401				pandarah mandarah tjindarah	pandarahan mandarahan
119	3417		poengpoe- roetan	poelët	papoeloet poeloet-poe- loet	
120	2058				parawas pirawas marawas	piraweh poeraweh
121	1852	gagan-gagan		panggaga	panggaga	pagaga poegaga
122	407			pidampël kadampël		

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
				Bovendien Sum. W.kust <i>pěpěning</i> (= papěning?).
				Mad. <i>pandjhalin</i> , <i>mandjhalin</i> .
				Zie B.
		tapasang	papasang	Zie B.
				Zie B.
katola (Dairi) pitoela		patola	patola	
	kadjate			
			pojo' pojo'	Sas. <i>tampoeloet</i> . — Zie B.
pirabas piraas piras ampapaga			pagaga	

A

Door-loopend nummer.	Volgnummer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menangkabausch.
123	2862				bijawas pijawas	pijaweh
124	2783	loentas	baroentas		baloentas	
125	934				biloengka (Bandjar)	
126	3557	bangle	panglaj	woengli	boenglai	
127	2736	maritja		maitja		
128	990				masijang mansijang	mansijang
129	2937	baḍali kaḍali ḍali	padali			
130	3543				bagaoe	bigaoe
131	2478 2479				banoewang	binoewang
132	51				barombong marombong	
133	580 582 583 584	bintangoer			bintangoer mantangoer	
134	3559	widara dara	widara bidara		bidara	bidara
135	2276		bidjanggoet boedjanggoet			
136						
137	2340 2343	mangkoeḍoe koeḍoe kemoēḍoe	tjangkoedoe	woengkoedoe	mangkoeḍoe bangkoedoe	mangkoeḍoe bingkoedoe
138	2532	bangkowang	bangkowang		sangkoewang sangkowang.	bangkoewang
139	2558		tjangkoewang		bangkoewang mangkoewang	bangkoewang bingkoewang Wb.

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
				Zie B.
			lamoetasa'	Zie B.
		belokka	bilokka	Mad. <i>bhaloengka</i> . — Zie B.
boengle boerle	bangalai			Zie B.
		baritja maritja		Zie B.
lasijang				
binoewang				Zie B.
bintangor		betao	bintangoro'	Biman. <i>mantaoe</i> . — Zie B.
		bidara	bidara	
				Zie B.
bakoedoe bangkoedoe E.	mangkoedoe	bingkoeroe	bingkoeroe	Zie B.
bakoeang bangkoeang			bangkawang bingkawang (Saleyer)	
bangkoeang bangkoeang bangkoeang E.	bangkoeang Hd.			

A

Door-loopend nummer.	Volgnummer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menangkabausch.
140	1671	malindjo		manindjo manendjo	manindjau v. R.	
141	3124 3125				maranti	
142	3355		koeraj		mangkirai	mangkirai
143	2299	ramboejoet		raboejoet		
144	1218	radjasa		radjasa ridjasa		
145	591				lambega rambega	roembiga rambega
146	2289				rambija roembija	roembija
147	296		lampani	lampēni	rampēnai	rampanai
148						
149						
150						
151	3473	lagoendi	lagondi	liligondi	lagoendi langgoendi	silagoendi langgoendi
152	2513	kētan	kētan	kētan lakētan	lakatan Bandj. lakētan Bandj.	
153	1897					
154	3552	lampoejang	lampoejang		lampojang	lampoejang
155	351					lampata limpata
156	704					
157	464					

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
bëranti Karo J. bangkarejon bèngkire Karo J.		manindjo	manindjo	Sas. <i>balindjo</i> .
		rambega	rambega	
	hambia	roempija	roembija	Zie B.
				Mad. <i>lampènne</i> .
				Zie B.
				Zie B.
				Zie B.
siyalagoendi salagoendi Karo J.				Zie B.
		lallere	leleri	Zie B.
lampoejang E.	lampoejang	lampoejang lipoedjang	lampoejang lampoewijang	Mad. <i>lampodjang</i> , Biman. <i>kampoedja</i> . — Zie B.
limpata E.				
		lapedjo	lampedo	
galoenggoeng langgoeng- goeng				

A

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
158	159	laos		lahwas	langkoewas	langkoeweh
159						
160	2883	angsana asana sana	angsana	angsana asana	sěna	langsana
161	974					lintaboeāng
162	3174					latojoeng lantojoeng
163	151		biha	bijah	birah	birah
164	695					
165						
166						
167	2822		kadaka	wandaka		
168						
169	1442	waringin	tjaringin	baingin [w]oeringen waringin	baringin	baringin
170	1278	wiloeroe			paloeroen	
171	591	widoeri sadoeri	badori	mandoeri mandori wadoeri		
172	2452 3518	sidawajah „		sidawajah „	sadoewajah	
173	41	sagawe sanggawe sigawe		sagawe		
174	820	sagoenggoe sanggoenggoe srigoenggoe		singgoenggoe	sanggoenggoe	

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
loengkoeas (Dairi) langkoeas E. halawas halas	langkoeas		langkoewasa'	Lamp. <i>larwas</i> . — Zie B.
				Zie B.
sona			lanteboeng	
bira birah	biha Hd.	lawira	bira	Zie B.
andihit andikit landihit E.				Zie B.
				Zie B.
				Zie B.
baringin bëringën Karo J.		baringëng Wb.		
				Mad. <i>dhoebadja</i> .

A

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
175						
176	2661			atak		
177	1648				sabasa sibasa	sibasa
178	3124				sakawang	sangkawang
179	879	kěndal	kěndal	kěndal	sakěndal	
180	3114				maranti	maranti soeranti
181	3138	sidagoeri	sidagori	siligoewi	soelagoerai salgoeri tjalagoeri	saligoeri
182	2745		solempat		salimpat	
183	2625				balam Pal. samaram	balam
184	1552			ingan-ingan	saringan	ringen-ringen
185	2636	satigi santigi	tjantigi		mantigi	
186	1389			toelang	satoelang patah toelang	
187	2151	walik angin	tjalik angin	walik angin	balik angin	baliëk-ba- liëk angin
188	2473				marlokan silokan	
189	2894	ɖawar	pandjavar (sinagar)		sinawar	sinawa
	2709	ɖawe	handjavar	andawe handawaj		
190	838					
191	811				papanggil	sipanggië- panggië
192	1963				sijalang	soewalang

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
	haratak haretak saretak			Zie B. Lamp. <i>rĕtak, itak</i> . — Zie B.
maranti marati				
sibagoeri lagoeri		sidagoeri tjinagoeri	tjinagoeri	Mad. <i>taghoeri</i> . Sas. <i>santagoeri, sanggagoeri</i> . Lamp. <i>sindagoeri</i> .
ringan-ringan				Gaj. <i>răringön</i> .
		santigi		
	tatoelang		patatoelang	
sibalik angin balik-balik angin	sambalik angin			
sindawar Karo J. soendari				Mad. <i>kaṇḍawar</i> .
singgolom tinggĕlĕm				Bat. <i>tinggĕbĕm</i> , dialect niet vermeld.

A

Door-loopend nummer.	Volgnummer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menangkabausch.
193	541	latoeng salatoeng walatoeng		balatoeng walatoeng	balatoeng	
194	2474	salasih talasih toelasih	salasih solasih talasih	salasih soelasih	salasih	soelasi soelasiëh
195	2443					
196	404 407 413	woeloeh	boeloeh	boeloeh	boeloh	boeloeëh
197	3501	saroeni	saroeni saroni	saroeni saroni	saroenai	saroenai
198	2801	kalak sakalak	kalak toeralak	kalak		
199	693	sarangan			barangan	barangan
200	563				samamboe	simamboe
201	1666					
202	884	andong	handjoewang	andong handroang	djadjoewang djoewang- djoewang landjoewang sandjoewang lindjoewang Bandjar randjoewang (W. Borneo)	lindjoewang silindjoewang andjiloewang pandjaloe- wang (Midden Sum.)
203	835	djali	hadjēli handjēli	djali-djali	djēlai andjēlai	andjalai andjolai djilai (Midd. Sumatra) indjilai (M. Sumatra)
	836	djali	hadjere handjere		djēlai	
204	1514	rampēlas	hampēlas	ampēlas	ampēlas mampēlas	ampaleh
205	475	rami	haramaj	dami	rami	

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
hoelasi soelasi E.		tolasi	tolasi	Zie B.
	sagalong sanggalong			
hoeloe hoeloeh (Dairi)	boelo sawoeloe Hd* sawawoeloe „ saboeloe „		bulo	Zie B. Zie B.
larangan samamboe smamboe simambo	samaboe			
		ponraga	poenraga	Zie B.
lindjoewang	randjoewang			Lamp. <i>andĕroewang</i> . Bar. <i>kandoroëa(ngi)</i> , <i>kondoroëangi</i> .
				Zie B.
ampolas	hampalas hampēlas tampēlas	ampēllē' ēmpēllē' impēllē'	ampallassa'	Mad. <i>ampēlas</i> , <i>tampēlas</i> . — Zie B.
		akame	angkame	Lamp. <i>harami</i> .

A

Door- loopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Javaansch.	Soendaasch.	Baliesch.	Maleisch.	Menang- kabausch.
206	36	walikoekoen	harikoekoen	alikoekoen kalikoekoen		
207	669	gaŋdoeroe kaŋdoeroe Wb.				
208	878					
209	1669	tangkil	tangkil	atangkil tangkil	katangkil	
210	690	waringinan nginging ihing	haringin ringin	miing		
211	2169	pëlēm	mangpëlēm Wb.	pëlēm ampëlēm	ampëlām mampëlām	ampalam marapalam
212	283	garoe	garoe	agaroe garoe	gaharoe	
213	2175			ambawang	mambatjang ambatjang matjang batjang Wb. Klinkert	ambatjang
214	217	bratawali	baratawali	antawali		
215	2289	boeloeng ramboeloeng tramboeloen		amboeloeng		
216	1883	alang-alang		alalang lalang alang-alang	lalang alalang Bandjar	alalang ilalang
217	1182				djaloetoeng	djalotoeng
218— 239						
240	3545				kaloebi	
241	3556			tjipakan	pipakan (Bandjar)	
242	3366	baloedroe				

Bataksch.	Dajaksch.	Boegineesch.	Makas- saarsch.	Opmerkingen.
andoedoer			kanoenang	Zie B.
madapolom E. marapolom E.	hampalam			Lamp. <i>kapēlam</i> , <i>kapēlom</i> , <i>hampēlom</i> .
		garoe	garoe	
ambasang	ambatjang kambawang Hd.	běttjěng	batjang	
				Mad. <i>ambhērtā</i> , <i>bhērtā</i> , Lamp. <i>andawali</i> , Sas. <i>kantjawali</i>
	hamboeloeng			
	halalang			
	handjalotong			Zie B.
saloebi				Zie B.
				Mad. <i>ghaluddhru(h)</i> .

B

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Tontemboansch.	Tomboeloesch.	Bentenansch.	Bantikschr.
2	3262				
3	2358				
4	135		sapili Tom.		
7	1961	wintangar bitangar	bintangar Tl. bintangor Tl.		
14	2175	kowini	kowini	koewini	
18	602	kanari reri	reri dedi Ts. deri Tl.		hihi
	614	reri taranate	reri taranate dedi taranate Ts. deri taranate Tl.		
25	665	kapaja Wb.			
45	2004			toehangka	toehangka
48	846				
51	2719		laoembe Tom.		
54	1799	kalimbae- wang	kalimbahoe- wang Tl. kawaoean Ts. wahoe Bar. Wb.		
58	2487	iboeng Tsw.			
60	489				
62	1740				
65	1951	soekoer soechoer (Tsw)			soekoehoe
66	2295	sampaka	sampaka		sampaka
68	3301				

Ponosakansch.	Tagalog.	Bisaya.	Opmerkingen.
	kamangjan kamonin	kamangján	Tjam'sch: <i>kamo' nan</i> . — Zie A. Zie A. Tom. naam bij Koorders niet vermeld. Niet inheensch. — Zie A. Zie A. Zie A.
	papaya	kapayas	B.M. <i>kapaja</i> , Sangi <i>kapala</i> . — Zie A. Zie A.
	koebili		Zie A. Zie A. Zie A.
olombagoe	balibago malabago	balibago	Zie A.
	anibong	anibong	Zie A.
	ganda	ganda	Zie A. B.M. <i>kandasoeli</i> . — Zie A. Zie A.
	sampaga	sampaga sambalagi	Zie A. Zie A.

B

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Tontemboansch.	Tomboeloesch.	Bentenansch.	Bantiksches.
75	1555 1987		kalating		
77	3556	lia Tsw.	lia	ña	rija
86	532	tompingis tompinis	sampinit Tl. sompini Tom.	sompini	
87			soerijang		
88	3313	talisei	talisei		tarisei
95	3153	la'indong	lahendong lahindong Tl. da'endong Ts.		
96	1755	laitjitj Wb.	saikit Tont. Wb.		higi
98	138 141	laisis „ laikitj „ lansoena lasoena Tsw.	lahikit daikit Ts. lansoena dansoena Ts. lasoena	lansoena	ransoena
99	22	kariměnga	karimběnga		
102		ra'ami			
103		rěwung lě'bung			
105	2336	parija	parija		
109	2034	roewiran	panoewiran Tl.	waliwiran	
112	568	papentoe mapentoe			
114	710	pasijow	kolompa- sijow Ts. lampasijow Tl.	lampasijow	
119	3417	poepoeloet poeloet	poepoejoet papoejoet Ts.		

Ponosakansch.	Tagalog.	Bisaya.	Opmerkingen.
insoena			Sang. <i>ënggalating</i> . — Zie A.
	luya	luy'a	Bikol <i>lay'a</i> . — Zie A.
	sapinit	sapinit	
			Zie A.
	talisay	talisay	Ilk. <i>talisay</i> , <i>salaysay</i> , Png. <i>sali-say</i> , Ibg. <i>kalisay</i> , Sang. <i>salise</i> . — Zie A.
			Zie A.
	lasonâ	lasona	B.M. <i>jantoena</i> . — Zie A.
			Bare'e <i>kariango</i> . — Zie A.
	dayami	dayami	Mgd. <i>lagami</i> , <i>ragami</i> , Sang. <i>dahami</i> . — Zie A.
	labóng	labong dabong	Ilk. <i>rabong</i> , Bkl. <i>ramboeng</i> , Png. Pamp. <i>laboeng</i> , Ibg. <i>raboeng</i> . — Zie A.
			Zie A.
			Sang. <i>baloebirang</i> .
			Zie A.
			Zie A.

B

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Tontemboansch.	Tomboeloesch.	Bentenansch.	Bantikschr.
123	2862	kajawas kowajas kojawas			kojabasa
124	2783	walontas			
125	934 784 1973	walongka	balongka Tom.	walongka	
126	3557	walëgai wagëlei	banglai wangalei	manglai mangoelai	bangërei
127	2736	marisa	marisa		hisa
131	2478 2479	wënoang	bënoang Tl. wëonang „	winoeang	
133	589	wintangor Wb.	wintaoe bintaoe Tl.		
136	1796	koeranga	koeranga		boehanga
137	2343	popo'du Wb. popo'ndu „ bokoedoe Tsw.			
138	2532				
146	2289	roembia Wb.			
148	178	wariangow Wb. marijangow Wb. lijacho Tsw.	barijango warijango Tl. rariangow Tl.		
149	1233	alipoengoe Wb. lalipoengoe Wb.	aripoengoe rariipoengoe Tl.		
150	532		roeroendoe raroendoe Ts.		
151	3473		lagoende Tl.		
153	1897				
154	3552				
158	159	lintjoewas	lingkoewas Tl.		ringkoewas
159	1486	langoesei	(beren, weren) koese	mahang- koese	

Ponosakansch.	Tagalog.	Bisaya.	Opmerkingen.
balongka	goejabas bajabas tabajas		Zie A. Zie A. B.M. <i>barongka</i> , <i>balongka</i> . —
		banglay	Zie A.
		malisa	Zie A.
	banwáng		Zie A. Zie A. B.M. <i>hoejānga</i> .
longkoeroe	bangkoedo bangkoewang	bangkodo	Zie A. Zie A. Zie A.
reareangow			Sang. <i>dahiango</i> .
alere	lagoendi	lagondi	Zie A.
	lampoejang	lampojang	Zie A.
	langkowas	langkowas langkawas	Sang. <i>hingkoearē</i> . — Zie A.

B

Door- lopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Tontemboansch.	Tomboeloesch.	Bentenansch.	Bantiksch.
163	151				
165	2281	manaring	mandaring Tl. wanaring Ts.		
166	816	parata Tsw.		wanata	banata
168	1084		koemarakas Tl. marakas Tl. warakas Tl. koemaraskas Ts.		
175	3088	rijat salaot Tsw. laloempe'	dijat sarawet Tl. sarait Ts.		
176	2661				
185	2636				
194	2474	koelasi soelasi			
196	404 407 413	woeloe'd boeloe Tsw.	woeloe tabalo Tom. walo woedoe Ts.	woeloe	boero
197	3501		danoi Ts. lah oenoiei	oenei	
201	1666	wënganga Wb.			
203	836	talënde			
204	1514	awëlas	awëlas alëwas Ts. (Wb.).	woelas	barasa
208	878	anonang Tsw. manonang „ nonang „		manonang nonang	
218	701	laloempe'	alipega laloempe Tl. laloemphe.	lipoga	
219	1573	amoeroeng	amoeroeng woeroeng Tl. woedoeng Ts.		

B

Door- loopend nummer.	Volgnum- mer wb. de Clercq.	Tontemboansch.	Tomboeloesch.	Bentenansch.	Bantikschr.
220		poeni	apoene' lampoeni Td. (Bare'e wb)		
221	2984	karangeian saroerangei			
222	1166	koili	kaili Tom.		
223	2497	koitjo' batang koitjo' mbatang	sarimbata Tl.		
224	1444	tareran Wb. kareran „			
225	707	lampasiow pasiow	kolompasijow lampasijow Tl.	lampasijow	
226	580	lintjaren lingkaren	dingkaran Ts.		
227	1605	makawilei mongobilei Tsw.	mahakawilei makawidei Tl. makawilei Tl.		
228	1461	masamboekow masawoekow	sawoekow Tl.		
229		paroendak Wb.	waroendak Tnt. Wb.		
230	229	salimbata' salimata Tsw.	sarimbata'		
231	1461	sawoekow samboekow Wb. masamboekow masawoekow	sawoekow Tl.		
232	2482	tagoelaindang Wb., tawoe- laindang Wb.	tapoelandang Tont. Wb.		
233	(539)	taisi			
234	3196	kataliawan tataliawan Wb.			
235	1153	tongkoate	longkoate Tl.		

Ponosakansch.	Tagalog.	Bisaya.	Opmerkingen.
	dingkalin	dangkalan	Sang. <i>dingkaleng</i> .
			Sang. <i>sahisi</i> .

B

Door- lopend nummer.	Volnum- mer wb. de Clercq.	Tontemboansch.	Tomboeloesch.	Bentenansch.	Bantiksch.
236	2294	wasian	mawasian		
237		watata' Wb.			
238	135	wia'u	wijaoe	wajaoe	
239	379	wali'dan Wb. wali'ndanWb.			
240	3545	koeloewi Wb.			
241	1042	kěrentoengan	karontoengan Ts.	karontoengan	tahoentoe- ngan
242	2704	pa'ampa'as popaas Tsw.			

Ponosakansch.	Tagalog.	Bisaya.	Opmerkingen.
			Sang. <i>batata'</i> .
			Saleyer <i>poelirang</i> .
			Zie A.

AANTEKENINGEN.

- A B 2. Jav. *měňjan* enz. is benzoë, de boom die haar levert, heet *kajoe mēňjan* (Jav.), *ki mēňjan* (Soend.) enz.
- A B 4. Grondwoord is *biri, *piri. Zie voor den Minahasischen, inheemschen naam No. 238.
- A 5. In Jav. *gaḍěle* is *ga* geen zelfstandige aanwijzer, maar een zwakkere uitspraak van *ka*.
- A B 7. Grondwoord van Tont. *wintangar*, Tsw. *bitangar*, is **tangar*. — Een voorvoegsel *kati-* komt bij plantennamen wel voor, toch schijnt de grondvorm van Mal. *katimahar* niet mahar te zijn, maar **tahar* met een oud, niet meer bekend infix *-im-*. Zoo ook Jav. *katimanga* van **tanga* en *katimaha* van **taha*, Jav. en Bat. hebben de *-r* afgeworpen. Het Mad. heeft de neiging woorden te verkorten door weglating der eerste lettergreep of lettergrepen, vandaar *mangar*, doch de slot *-r* is behouden.
- A 8. Jav. *kapidada* toont een dubbelen aanwijzer.
- A 9. Ook *katjapiring* heeft een dubbelen aanwijzer. Het is niet noodig daar telkens op te wijzen, het komt herhaaldelijk voor. — *patjiring* is Oost-Javaansche omzetting van *tjapiring*. In het algemeen onderscheidt zich het Oost-Javaansch van het gewone Javaansch door deze neiging.
- A 10. Gw. is **birit*, de uitspraak *tjampirit* schijnt onder invloed van de voorafgaande *tja* te zijn ontstaan. De verzachting van *ka* tot *ga* en *tja* tot *dja* vóór *bi* is de omgekeerde werking.
- A 12. Soend. *koetjoeboeng* levert een voorbeeld van assimilatie van den klinker van den aanwijzer aan de vocaal van het grondwoord.
- A 13. *katoembar* (coriander) wordt in het Jav. wb. van Skr. *kutumburu* afgeleid, dit kan echter niet juist zijn blijkens Soend. *katoentjar* waarin volgens een Indonesische klankwet *tjar* correspondeert met Jav. **war*, dit met prenasaleering geeft *mbar*. — Boeg. *katoembara* moet uit het Mak. zijn overgenomen.
- A 16. Jav. *katilajoe* toont den aanwijzer *ka-*, de functie van *ti* is onzeker.
- A B 18. *kanari* schijnt gevormd uit *ka* + geprenasaleerd *dari*, waarbij de beginconsonant in de nasaal is opgelost. *Kandari* komt als plaatsnaam op de Oostkust van den zuid-oostelijken arm van Selebes voor. Wat Tont. *rerī* betreft, in deze taal is *r* aan het begin van een woord de vervangster van *d*.
- A 19. Grondwoord is **běta*, **běnta*, met dubbel voorvoegsel. *Ka-* is

aanwijzer, *la* komt in de Indonesische talen als aanwijzer voor, in de Woordenlijst zijn daarvan voorbeelden gegeven, doch *la* (*li*) kan ook formatief zijn, hoewel thans in het Javaansch niet bekend. Het laat zich niet uitmaken met welk *la* men hier te doen heeft.

- A 20. Jav. *kalesēm* is samentrekking van *kali asēm*.
- A 23. Prakr. *kanigara* is de zonnebloem (*Nymphaea stellata* Wild.), Jav. *kanigara* is een boom met gele bloemen (*Cochlospermum balicum* Boerl.).
- A B 25. Het woord *papaja* schijnt uit West-Indië gekomen te zijn (Hobson- Jobson s.v. *papaya*) 't Valt op, dat uiteenlopende talen als Jav. en Mal. en Tont. en Bisaya het woord op dezelfde wijze indonesisch hebben gemaakt.
- A 26. Mad. *kamođoeng* gaat terug op een vorm waarin de nasaal verschoven is, $ka + poe + ndoeng > ka + mpoe + doeng > kamoēdoeng$, Mad. *o.* = Jav. *oe*.
- A 30. Het is waarschijnlijk dat Jav. *bađali* niet den aanwijzer *ba* draagt, maar een zwakkere uitspraak is van *pađali*, cf. Soend.
- A 32. Grondvorm schijnt te zijn *laka*, in Jav. en Bal. met aanwijzer $ka +$ actief-prefix. Over het actief-prefix vóór plantennamen zal later gesproken worden. — Bal. *kalimaka* is omzetting van *kamilaka*, zoo ook Sas. *lameke* en *lamaka*.
- A 39. Hier schijnt geen aanwijzer *ka* aanwezig te zijn maar Jav. *kamadoehan* enz. gaat waarschijnlijk terug op **kadoeh* met een oud infix -am-; **kadoeh* correspondeert met **kandeuh* (de prenasaleering speelt geen rol), waarvan Soend. *mangandeu*. De vocaal in de tweede letergreep wisselt, *oe* = Soend. *eu*, waarnaast *i* (*e*).
- A 40. *olakambing*, als Oost-Javaansch opgegeven, ziet er verdacht uit.
- A 47. Het Soend. wb. geeft i.v. *koedrang*: extract van tjangkoedobast met aluin en andere bestanddeelen, dienende om garen te kleuren. — Het M.K.'sch wb. onderscheidt: *koedarang* — zeer donker bruin of blauw, tegen het zwarte aan en glanzend, *kaderang* — boom waarvan het hout een gele verfstof levert.
- A B 48. Bij de Clercq is Jav. *gambili* enz. een kruid waarvan de knollen gegeten worden. Soend. *hoewi koemēli* is de benaming van onzen aardappel. — Tag. *koebili* wordt beschreven als een eetbare vrucht, gelijkend op eikel en kastanje, dit moet een andere plant zijn maar etymologisch is 't hetzelfde woord.
- Jav. *gambili* kan een zwakkere uitspraak van **kambili* zijn, maar

voor Bandjarsch *gombili*, Dajaksch *gambili* gaat dit niet op, hier is de aanwijzer *go-* resp. *ga-*. — Grondwoord is **bili*, **bēli*.

- A 52. In het Javaansch wordt in den aanwijzer wel eens een looze *r* ingeschoven: *kroembang* = **koembang*; *tranggoeli* = *tanggoeli*; *sriogoenggoe* = *sagoenggoe*, evenzoo in het Baliesch.
- A B 54. De Clercq (Koorders) geeft nog op: Tont. *baoe*, een onbestaanbaren vorm. In Tomb. is *h* de representant van de *r-g-h* klank, in Tont. wordt zij hamzah of verdwijnt.
- A B 58. Grondvorm is **diboeng*, **liboeng*.
- A 59. In *ganitri*, hoewel uit het Sanskr. overgenomen, wordt in het Jav. en in het Soend. de eerste syllabe verwisseld als ware zij een indonesische aanwijzer; *dji* in plaats van *dja* is een assimilatieverschijnsel. — Mal. *gandatēri* schijnt dezen vorm onder invloed van andere met *ganda* samengestelde namen te hebben aangenomen.
- A 61. De naam *gandaroesa* komt ook in de Minahasische talen voor maar als vreemd woord.
- A B 65. Jav. *kěntjoer* is omzetting van *tjěkoer* met prenasaleering. In Soend. *tjikoer* is *i* vóór *oe* in de volgende lettergreep uit *ě* ontstaan, vgl. *tirwoe* Jav. *těboe*. Voor Dairi-Bataksch *kětjeor* (onregelmatig), zie van der Tuuk, Tobasche Spraakkunst I 9.
- A B 66. *Sampaka* is door het Mal. in de Minahasische talen gekomen, *tja* wordt *sa*, ook in de Filippijnsche talen en in het Bataksch. Het woord is Sanskr. *campaka*. Het Sawoe'sch heeft *hāpaka*, *kāpaka*; *h* is representant van een oudere *s* en *s* vervangt *tj*, maar *kāpaka* is zelfstandig gevormd van een z.g. grondwoord **paka* met aanwijzer *ka*.
- A B 68. *kamalagi* is Oud-Javaansch, over als plaatsnaam, Ibg. *kalamagi* is hetzelfde met omzetting. — M.K. *tjoemalagi* = of *tjalagi* met infix -oem-, dat bij plantennamen wel eens voorkomt in de beteekenis „zich voordoende als”, „zijnde”, of het is z.v.a. *tjama-lagi*, wat op *tja* + (geprenasaleerd) *mbalagi* teruggaat. Vrg. Bis. *sambalagi*. Gw. is dus *lagi*, aanwijzers zijn *tja* en *sa*. Hiervoor worden weder aanwijzers geplaatst, zoodat dubbele aanwijzers ontstaan, wat wel eens meer voorkomt: *ka* (Jav.), *sa* (Bis., ook Bare'e *sambalagi*, *sombalagi*). Il. heeft met oplossing van *b* in de prenasaleering en omzetting *salamagi*. Mak. *tjamba*, Boeg. *tjěmpa* beantwoordt aan het eerste deel van Bis. Bar. *sambalagi*, *lagi* is afgeworpen. Men heeft den naam,

naar het schijnt, als uit twee woorden bestaande opgevat en het eerste behouden.

- A 69. Daj. *toewada* ziet er uit alsof het van de Bandjareezen (*tirvadak*) is overgenomen en eigenlijk *toewadak* of *toewada'* luidt. Grondvorm is, zie Bataksch, **bĕdak* en dan doet zich het merkwaardige verschijnsel voor dat de muta na prenasaleering tot tenuis wordt verhard; in het Boegineesch is dit vaste regel, elders is het onbekend behalve in een paar plantennamen (aanwijzer + geprenasaleerd gw.). Eenige onzekerheid blijft bestaan wegens Mal. Bangkalis *tjapĕdak*. Zoo dit niet staat voor *tjampĕdak*, zou men misschien een bijvorm **pĕdak* moeten aannemen, doch dan blijft ook nog de mogelijkheid dat *b* onder invloed van voorafgaande *tj* tot *p* is verhard. Vgl. boven, aantekening bij A 10.
- A 70. Bat. *tandohan*, volgens E. een bepaalde soort paddestoel, *dan* — paddestoel in het algemeen.
- A B 77. Mal. [h] *ahija* is omgezet **lahija*. Het Oud-Jav. luidt *jahya* (*djahja*). Grondvorm is **hya*. Het Baliesch toont het gw. met beide aanwijzers: *dja* en *la*.
- A 81. Nos. 683 en 1184 de Cl. zijn verschillende planten hoewel de determineering van de laatste nog niet vaststaat, maar etymologisch zijn de namen gelijk. — Nos. 1184 en 1190 zijn verwante planten.
- A 83. *tanalajoe* is een soort droogbloem. Gw. is *lajoe* — verwelkt, *ta-* is hier passief-prefix, niet aanwijzer, en bovendien van een niet meer bekend infix *-an-* voorzien. De namen zijn Oost-Javaansch. In het algemeen zijn hier de vokalen, ook van aanwijzers, minder vast dan in het gewone Javaansch. Ook *tinggoeloen* (A 82) is Oost-Javaansch, *a* in de derde lettergreep van achteren gaat meer in *i* over, men zegt *widana* voor *wadana*.
- A 85. Gw. *boekoes*. Jav. *koemoekoës* toont volkomen prenasaleering en assimilering van de vocaal van den aanwijzer *ka* aan de vocalen van het gw.
- A B 87. Soend. *toerijang* — opslag op de sawah; Karo Bataksch idem, nakomende rijstaren; Boeg. *soerijang* — de arenpennen die uit het *doek*-weefsel om den stam steken; Tb. *soerijang*, gw. --- nalezen, aren lezen.

- A 92. Het melksap van dezen boom maakt blind (*boeta*), de naam is daarvan afgeleid.
- A 93. Grondvormen zijn *lijñ*, *lin*, *ëlin*.
- B 95. In dit geval zijn *la* en *da* niet twee verschillende aanwijzers, maar is het een bekende klankverwisseling.
- A B 96. In het Tontemboansch gaat *k* na *i* in *tja* over, dialectisch geschiedt dit niet.
- A B 98. Skr. *rasuna*. Nos. 138 en 141 de Cl. zijn beiden Allium-soorten. In B.M. wisselt *r* met *j*, in de Minahasische talen *r* met *l*.
- A B 102. Mak. *ra* wisselt met Boeg. *da*; Mdg. *la* beantwoordt soms aan Mal. *da* en omgekeerd.
- A B 103. In Soend. *ivoeng* is *i* uit *ë* ontstaan. Vgl. aantekening bij A B 65. — Bis. *labung*, Bkl. *rambung* wordt van spruiten in het algemeen gezegd.
- A 108. *lotjari* is Oost-Javaansch. Mogelijk te lezen *lâ tjari*, als twee woorden uitgesproken, dan zou 't de aanwijzer *la* zijn.
- A 121. Oud-Javaansch *panggaga*, het Baliesch heeft, als meermalen, den ouderen vorm bewaard. Bataksch *ampagaga* toont een dubbelen aanwijzer.
- A B 123. De Tontemboansche naam is afgeleid van *guyabas*, een vruchtboom uit Spaansch Amerika ingevoerd, naar de Spaansche uitspraak. Het Tagalog heeft het woord geindoniseerd.
- A B 125. de Cl. 934 komkommer, 784 watermeloen, 1973 fleschkalibas, behooren tot verschillende plantenfamilies maar zijn voor een leek soortgelijke planten. Tont. *walongka* wordt opgegeven voor No. 1973, Tom. *balongka* voor No. 934, 784, Bent. *walongka* voor No. 1973, Ponos. *balongka* voor No. 1973, B.M. *barongka* voor No. 784, *balongka* voor No. 1973.
- A B 126. De Tontemboansche en de Tomboeloesche namen lopen bij de Clercq en Koorders uiteen; de eerste geeft Tont. *wagëlei*, de tweede *banggalei*, *banggëlai*, geen van beiden bestaanbaar. De juiste vorm is volgens het Wb. *walëgai*, een omzetting van *wagëlai*. — Voor Tomb. geeft de Cl. dial. Tl. *bangëlei*, *banglaj* *wangëlei*, Koorders *banglai*, *wangalei*. Grondvorm is *lai*, *ëlai*.
- A B 127. Skr. *marica*. Opmerkelijk is Boeg. *baritja*, als van een quasi-Indonesisch *ritja gevormd.
- A 129. Jav. *baḍali* is een zwakke uitspraak van *paḍali*, aldus in het Oud-Jav. en in het Soend. Roorda geeft nog op *goeḍali*.

- A B 131. Naast Tont. *wěnoang* vermeldt het Wb. nog *marwěnoang*, naar het schijnt, een anderen boom.
- A 134. Skr. *badara*, Oud-Jav. *wadara*.
- A B 137. Soend. *tjangkoedoe* vooronderstelt Jav. **wangkoedoe* (zie boven aantekening bij A 13), dat echter niet bekend is, maar in het Baliesch, met assimilatie van de vocaal, is bewaard als *woengkoedoe*. — Jav. *kěmoedoe* kan zijn *koedoe* met een oud *-am-* of met *-am-* infix.
- A 138 en 139. Zijn verschillende gewassen maar de namen bevatten allen hetzelfde gw.
- A 146. In het Dajaksch wordt de *r* van verwante talen soms gerepresenteerd door *h*, de aanwijzer *ha* < *ra* valt dan samen met oorspronkelijk *ha*.
- A 147. de Cl. geeft Soend. *lampani*, mij slechts bekend als *lampěni*.
- B 148. Tomb. *barijango*, *warijango*. Tl. waarschijnlijk *bariangow*, *wariangow* te lezen.
- A 157. Misschien behoort hier ook toe Karo-Bat. *galoenggoen* — „zekere struik”. J.
- A B 158. Grondwoord schijnt te zijn **was*, waarvan met tweeërlei voorvoegsel **kawas* en **lawas*, wat in het Lamp. voorkomt, Jav. *laos*. — Van **kawas*, **koewas* zijn door voorvoëging van den aanwijzer *la* (*li*) en prenasaleering de meeste bestaande vormen afgeleid. Toba-Bataksch *halás* < *halaas* < **halawas*, de *w* moet in deze taal tusschen twee klinkers uitvallen (van der Tuuk, Tobasche Spraakkunst I 13). De Cl. geeft als Bataksche benaming ook *halawas*, dit kan noch Tobaasch noch Mandailingsch zijn, evenmin Dairisch of Karoosch, want dezen dulden *ka* (of *kě*) aan het begin van een woord.
- A 169. Daar Soend. *tja* = Jav. *wa* is de aanwijzer in beide talen dezelfde.
- A 171. Oud-Jav. *wadoeri*.
- A B 176. Bij Bal. [h] *atak* vermeldt het K. B. Wb. nog *tak*, Sarawak Dajaksch *rětak*, Tjam. *ratap*, doch ook *ratak* komt daar voor, zie Wb. Aymonier en Cabaton, s.v.; voorts Mlg., volgens Flacourt, *antak*, Sasaksch *antap*. Ook wordt *harětak* s.v., zonder toelichting vermeld. Grondvorm schijnt dus te zijn *tak*, met aanwijzer *hatak*, waarnaast een bredere vorm *rětak*, met aanwijzer *harětak*. Nevenvorm van *tak* is *tap*. Tag. en Bis. voegen nog prenasaleering in.
- A 181. De gewone benaming in het Soendaasch is *sadagori*.

- A 183. Mal. *samaram* is te verklaren als *sa* + geprenasaleerd **baram*, *sambaram* > *samaram*.
- A 189. De nummers 2894 en 2709 bij de Clercq behooren tot verschillende plantenfamilies, maar worden beiden als pinangsoorten beschouwd. Mal. *sinawar* = *si* + geprenasaleerd *dawar*. Soend. *sinagar* kan ik niet verklaren.
- A B 194. Skr. *toelasi*.
- A 198. Soend. *toeralak* is duister. Volgens het wb. is *toeralak* = *boerahol*, volgens de Cl. zijn dit twee verschillende planten.
- A 200. Men kan hier ook aan een infix *-am-*, *-im-* denken.
- A B 204. Grondvorm is **bēlas*, **wēlas*; na prenasaleering zou men *mb.* verwachten, doch de muta wordt tot tenuis verhard. Zie hiervoor de aantekening bij A 69.
- A 212. Mal. *gaharoe* vermoedelijk door omzetting van [h] *agaroe* ontstaan.
- A 213. Oud-Javaansch *hambawang*.
- A 216. Oud-Jav. *halalang*.
- B 226. *dingkaran* Ts., dus: *dingkaren*?

In het algemeen kan gezegd worden dat alle aksara's die aan het begin van een woord kunnen staan, als aanwijzer voorkomen, met één groote uitzondering: de nasalen (*nga*, *nja*, *na*, *ma*) treden niet, als aanwijzer op. Voorts ontbreekt algemeen *ja*¹⁾, dit laatste hangt hiermede samen dat in echt-Indonesische woorden *ja-* als beginconsonant zeldzaam is. De meeste met *ja* beginnende woorden zijn aan Sanskrit of Arabisch ontleend. Is *ja* echter uit een andere klank ontstaan, dan kan zij wel openaar zijn en komt zij ook als aanwijzer voor, dit doet zich o.a. voor in het Bolaang-Mongondow'sch en het Bare'e.

Komt in een bepaalde taal een zekere consonant weinig aan het begin van een woord voor, zooals *w* in Maleisch en Dajaksch, dan vindt men de aksara ook niet als aanwijzer. Het Javaansch kent alleen de dentale *d* en *t* als aanwijzer, niet de palatalen.

Als regel is de aksara-aanwijzer *lēgēna*, heeft dus de *a*-klank. Andere klinkers komen voor (*i*, *oe*), een zelfde plant heeft een aanwijzer met *a* in de eene, met *i* in de andere taal, over en weer, ook meer dan één klinker in dezelfde taal, 't is duidelijk dat men hier met bijvormen te doen heeft, die zich in functie of beteekenis in geen

¹⁾ Met één uitzondering: Bat. *jangdoedoe* = *andoeroe*, de Cl. 674.

enkel opzicht van den normalen vorm onderscheiden. Voorbeelden levert de Woordenlijst.

M.m. valt hetzelfde te zeggen van een ander verschijnsel, de prenasaleering. Vaak toch wordt tusschen aanwijzer en eigenlijk grondwoord een nasaal geschoven, soms volkomen nasaleerend ($mp > m$ enz.), soms onvolkomen (mp blijft mp). Er is op te merken dat deze prenasaleering na één aanwijzer meer in zwang is dan na een anderen, de eene consonant toont meer neiging tot prenasaleering dan de andere, kortom, deze is zuiver fonetisch van aard en heeft verder geen grammatische beteekenis. Dit blijkt ten overvloede hieruit dat geprenasaleerde en niet-geprenasaleerde vorm naast elkaar in dezelfde taal voorkomen.

De Woordenlijst doet verder zien dat soms de naam van een plant met een zelfden aanwijzer door vele talen gaat, dan weer verschillende talen bij denzelfden grondvorm verschillende aanwijzers bezigen, ten slotte een grondvorm met verschillende aanwijzers tegelijkertijd in zekere taal in gebruik is.

Alle aksara lĕgĕna met modificaties zijn dus als aanwijzer gelijkwaardig, of, anders gezegd, allen hebben gelijke, demonstratieve kracht.

Een groot aantal plantennamen heeft als eerste syllabe *ma-*, dit schijnt in tegenspraak met wat boven omtrent de nasalen werd gezegd. *Ma-* is echter niet aanwijzer maar het gewone actief-prefix. In de Filippijnsche talen zijn de namen van met *mala-*, *mara-* samengestelde namen zeer talrijk. De beteekenis is: „er uitziende als, den indruk „wekkende van, gelijkende op”, b.v. Tag. *malaboho* — een plant gelijkend op *boho* (bamboe); *malaboelak* — een plant gelijkend op *boelak* (kapok); *malaboenoet* — een plant die aan *boenoet* (kokosvezel) doet denken; Iloko *maratabako*, *marakapas*, *maramabolo* — planten die gelijken op resp. tabak, katoen, *mabolo* (een harige vrucht); Pamp. *malaroehat* — gelijkend op *doehat*; *malaiking poesa* — plant gelijkend op een kattenstaart; Bis. *malabohok* — zekere harige plant, *bohok* — haar, *malakopa* — aan de *kopa*-boom doende denken. Omtrent het prefix *li* merkt Dunnebie voor het Bolaang-Mongondow'sch op dat het veelal verkleinende kracht heeft, vaak weer te geven met: „een „beetje . . . , een weinig . . . , nogal”, het komt wel overeen met ons -ig¹⁾. In de talen der Filippijnen komt een formatief *la*, ook *li*, *loe*, tesamen met een ander prefix voor, zonder dat de beteekenis

¹⁾ Bijdr. Kon. Inst. 85, blz. 583, vgl. blz. 461.

of de beteekenissen duidelijk zijn. De voor het Bolaang-Mongondow'sch gegeven, met voorbeelden toegelichte verklaring past wel voor het genoemde *mala-*, *mara-*.

Het Bis. vormt ook plantennamen met *mag-*, b.v. *magkawayan* — zeker grasgewas, *karwayan* — riet in het algemeen; *magtalisay* — hooge boom met rechten stam, levert goed scheepstimmerhout; doet blijkbaar denken aan of heeft iets wat gelijk op *talisay* — een soort amandelboom, dezelfde als of van de familie van den katapang, de Cl. 3313; *magkoepa* — als een *koepa* doende, zich gedragende als een *koepa*, den habitus van den *koepa*-boom hebbende, zijnde een plant die aan den *koepa* herinnert. 't Prefix *mag-* maakt den vorm krachtiger actief dan *mala-* (*mara*). Bis. kent ook een boom die *malakoepa* genoemd wordt, een anderen dan *magkoepa*. De boom waarmee vergeleken wordt, heet *koepa* (boom met eetbare vrucht Wb.) of *makoepa* (soort boom en zijn vrucht Wb.), lett. de *koepa* zijnde. Ik houd deze beiden voor èèn en hetzelfde. Tag. heeft alleen *makoepa*, niet *koepa*.

In dezelfde beteekenis vindt men Tb. *maha-*, Tont. *ma-* (Tb. *h* = Bis. *g*), b.v. Tb. *mahalasot*, *mahalangsol*, Tont. *Malansot* — een boom met bladeren die op *lansat* — bladeren gelijken (Wb., de Cl. 2960); Tont. *makaima* — een Myrtacee welker bast op die van den *kaima*-boom gelijkt, hierbij behoort Tb. *mahakaima*¹⁾; Tont. *ma'oembi* — boom waarvan de vruchten op *oewi* — aardknollen gelijken. 't Prefix luidt hier *ma'-*, dit doet de vraag rijzen of het in deze gevallen niet altijd *ma'-* is²⁾. Immers, de representant van de *r-g-h*-klank is in het Tontemboan'sch de hamza.

Het Tontemboan'sch kent nog een ander prefix *ma-*, thans zonder hamza, dat geheel beantwoordt aan *ma-* tot vorming van adjectieven in de talen der Filippijnen, het kan ook wegblijven, b.v. *makapoja* = *kapoja*; *masamboekow* = *samboekow* = *masawoekow* = *sawoekow* (de Cl. 1461 en Wb. s.v.), Tomb. heeft alleen *sawoekow*. Omgekeerd heeft Tomb. *mawasian* = Tont. *wasian* (de Cl. 2294). Uit deze vormen blijkt dat het Tontemboan'sch hetwelk thans geen prefix bij adjectieven kent, deze vroeger bezeten heeft. Tevens dat de grondwoorden der adjectieven oorspronkelijk substantieven geweest moeten zijn. Tag. *mapoeti* is dus eigenlijk: witheid hebbende, vandaar: wit zijnde, wit; Bis. *maayo* — goedheid hebbende, goed zijnde, goed.

¹⁾ de Cl. 1355 stelt ten onrechte *kaima* = *makaima* = *mahakaima*, zie Tont. wb. s.v.v.

²⁾ Zie S. J. Esser, *Ma-*, *ma'-*, *mě-*, *mě'-* in het Tontemboansch, Tijdschr. Bat. Gen. LXXIV, 382 v.v.

Valt het voorvoegsel af, als b.v. in Soend. en Jav. is geschied, dan blijft het gw. met adjectivische beteekenis over, het adjectief is geboren. Secundair kunnen nu van zulke adjectieven weer substantieven gemaakt worden, b.v. met *ka* — *an* of door reduplicatie, b.v. Jav. *kabětjikan* — goedheid, van *bětjik* — goed, Soend. *kokoneng* — dooier, van *koneng*-geel. In *abang*-rood is *a* bewaard omdat het gw. èenlettergrepig is (*bang* — roode kleur) het prefix wordt niet meer als zoodanig gevoeld doch is deel van het woord geworden, zoodat *abang* voor den Javaan het woord is.

Het proces van het afvallen van het adjectief-prefix voltrekt zich in den tegenwoordigen tijd aan het Boegineesch en aan het Makassaarsch; b.v. Boeg. *makoedara* — groen, *mapoete sassa* — puur wit, doch: *boenga poete* — witte bloem. Van het Mak. zegt Cense in een nog niet gepubliceerd stuk waarvan ik wegens de bijzondere omstandigheden ongevraagd gebruik maak: „Bijvoeglijke naamwoorden „waren in een ouder stadium van het Makassaarsch allen voorzien „van het voorvoegsel *ma*-. Tegenwoordig treft men dit voorvoegsel „nog slechts in enkele staande uitdrukkingen en bepaalde zinswen- „dingen aan, b.v. *lompo* — groot, in: *toe malompo* — gouverneur, „lett. „groote heer”; doch in de Djajalangkara vindt men op de eerste de beste bladzijde: *malompo kakaraenganna mala'ba' irateyang anging siyagāng ri bawa anging* (Chr. blz. 1) — zijn rijk was groot, zoowel bovenwinds als benedenwinds uitgestrekt (breed). In het Javaansch heeft zich dit proces vóór eeuwen voltrokken, het Oud-Jav. kent nog *mapoetih*, *apoetih* (*ma* = *a*-) — wit.

Van dit adjectivisch gebruik van *ma*- vindt men nu in vele talen die het prefix thans niet meer hebben, de sporen terug in plantennamen, zie Woordenlijst. Naast *ma*- komt *ma*- + prenasaleering van het gw. voor, wat evenmin verschil maakt als al of niet prenasaleering van den aanwijzer. Ook vindt men in beperkte mate *ma*- + triller, vormelijk overeenkomende met Bis. *mag*-, Tont. *maha*- (zie boven), maar in beteekenis aan *ma*- en *mang* gelijk; b.v. M.K. *marapalam* (*mara* + *palam*) — de *palam* zijnde = *ampalam* (aanwijzer *ha*- + geprenasaleerd gw.) = Jav. *pělēm* = Soend. *mangpělēm*; Mal. *martitin* = M.K. *maratitin* (de Cl. 3271); Jav. *marasawa* = *masawa* = *sawa* (de Cl. 1274); Jav. *mangkoedoe* = *koedoe*.

De aksara's zijn niet alleen aanwijzer. Zij treden ook als formatieven op. Een deel, als *ka*-, *ta*-, *pa*-, is nog levend, anderen zijn verstaend, als *tja*-, *dja*-, *ga*-, zoodat de oorspronkelijke functie niet

meer duidelijk is. Doch, levend of niet meer levend, dezelfde aksara's die aanwijzer zijn, vindt men als formatief terug. Er is echter in beide gevallen een groot verschil. Bij de formatieven kan verandering van klinker verandering van beteekenis meebrengen, er is verschil b.v. tusschen Boeg. *pa-*, *pe-*, *po-*, Tont. *pa-*, *pě-*, Tag. *ka-*, *ki-* enz. En voorts heeft elke aksara, als formatief, een eigen, van alle andere als formatieven optredende aksara's onderscheiden beteekenis.

Er staat dus tegenover gelijkheid als aanwijzer verscheidenheid van dezelfde partikels als formatief.

Leiden, Juni 1941.